

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav hudební vědy

Seminární práce

MAESTRI DI BALLARE

aneb nejvýznamnější italské taneční mistři 16. století
z pohledu Cesare Negriho a jeho sbírky *Nuove Inventioni di Balli*

Autor práce: RNDr. Hana Tillmanová
Vedoucí práce: doc. PhDr. Petr Daněk, Ph.D.

Obsah

1	Úvod	3
2	Stav bádání	4
3	Cesare Negri	8
3.1	Škola Cesare Negriho a jeho klientela	9
4	Taneční mistr v 16. století	12
4.1	Italští taneční mistři ve sbírce Cesare Negriho	13
4.2	Taneční mistr podle Negriho	14
5	Italští taneční mistři v Itálii	18
5.1	Fabritio Caroso	19
5.2	Lucio Compasso	21
5.3	Pietro Martire	22
6	Italští taneční mistři na evropských dvorech	23
6.1	Taneční mistři ve Španělsku a Francii	23
6.1.1	Pompeo Diobono	24
6.2	Taneční mistři na sever od Alp	25
6.2.1	Carlo Beccaria	26
7	Závěr	27
8	Soupis literatury	29
	Přílohy	30
A	Překlad výčtu tanečních mistrů Negriho sbírky	31
	Traktát první	31
	Jména všech nejproslulejších tanečníků, kteří byli ozdobou ve století autorově	32
B	Abecední seznam tanečních mistrů	37
	Abecední seznam tanečních mistrů ze sbírky Cesare Negriho	37

1 Úvod

V Národní knihovně České republiky v hudebním oddělení je uložen konvolut označený signaturou 11 B 41. Pochází z počátku 17. století a jeho majitelem byl císařský rada Franciscus Godefridus Troilus à Lessoth.¹ Konvolut obsahuje převážně tisky věnované hudbě ve stylu monodie, první místo v něm ale zaujímá obsáhlé pojednání o italském tanečním stylu nazvané *Nuove Inventioni di Balli*, které vydal v Miláně roku 1604 tiskař Girolamo Bordone. Autorem tohoto pojednání je Cesare Negri. Jedná se o druhé vydání: kniha poprvé vyšla tiskem v nakladatelství Pacifico Pontio & Gio. Battista Picaglia v Miláně roku 1602 pod názvem *Le Gratie d'Amore*.

V Itálii i mimo ni působilo v 16. století velké množství tanečních mistrů a výtečných tanečníků. Soudobá odborná literatura ale uvádí pouze několik konkrétních jmen – většinou autorů tanečních sbírek a traktátů. Negriho sbírka² v tomto ohledu představuje ojedinělý zdroj informací: v její první části jsou uvedena jména a zásluhy 46 mimořádně úspěšných mistrů této profese, kteří podle autorova názoru svým příkladem přispěli ke zvýšení prestiže tanečního umění a u nichž si zároveň přál, aby vzpomínka na ně nezapadla do temnoty.

Sbírka Cesare Negriho poutá už jistou dobu pozornost badatelů, ta je však zaměřena převážně na její druhou a třetí část, které obsahují konkrétní popisy kroků, variací a tanců, doplněné notačními zápisy, a umožňují jejich rekonstrukce. První část sbírky, *Trattato primo*, zůstává poněkud ve stínu badatelského zájmu, s výjimkou částí pojednávajících o významných slavnostech konaných na počest důležitých osobností habsburského rodu. Tematicke „Negriho“ tanečních mistrů se doposud nikdo podrobně nevěnoval.

Má práce si tedy klade za cíl vyplnit mezeru v bádání, věnovat se dosud opomíjenému tématu taneční historie a zhodnotit informace o tanečních profesionálech, které Negri v první části své sbírky jmenovitě uvádí. Chci se přitom soustředit hlavně na upřesnění časové a geografické lokalizace jejich aktivního působení, v rámci možností pak v konkrétním případě Carla Beccarii, který působil na dvoře Rudolfa II.

¹ Konvolut obsahuje celkem 17 položek. Za Negriho sbírkou následuje 15 hudebních tisků (1613 -1618), jako poslední je připojen traktát zabývající se problematikou menzurální notace (1618). – RACEK, Jan, *Italská monodie z doby raného baroku v Čechách*, Olomouc 1945.

² Vzhledem k tomu, že oba Negriho tisky jsou obsahově totožné a liší se pouze názvem, titulním listem, rokem vydání a osobou vydavatele, budu nadále hovořit o sbírce v jednotném čísle.

2 Stav bádání

Devatenácté století se svým zájmem o minulost obrátilo pozornost i k historii tance. V českém prostředí na Negriho spis poprvé upozornil roku 1898 Čeněk Zíbrt v monografii *Jak se kdy v Čechách tancovalo*.³ Když se Zíbrt zamýšlí nad šířením italského tanečního stylu v 16. století a jeho oblibou v Čechách, správně usuzuje, že byl záležitostí především movitějších vrstev společnosti, které nacházely své vzory v zahraničí. V této souvislosti uvádí i Negriho knihu (*Nuove Inventioni di Balli*), někdejší vlastnictví císařova dvořana. Podává stručnou a poměrně objektivní charakteristiku knihy, tehdy historiky považovanou za kuriozitu, ale záměrně se nepouští do podrobného odborného výkladu obsahu s odůvodněním, že kniha je k dispozici každému zájemci v pražské univerzitní knihovně. Zmiňuje také, že ke knize jsou přidány „*souvěké hudebniny*“, které blíže nespecifikuje.

Monografie Curta Sachse⁴ z roku 1933 věnovaná světovým dějinám tance je částečně zatížena autorovou subjektivitou; Sachsův zájem je veden výhradně k obecně rozšířeným tancům, které ve sbírkách italských mistrů postrádá. Vychází přitom pouze ze dvou titulů: první sbírky Fabritia Carosa – *Il Ballarino* (1581) a druhé sbírky Cesare Negriho – *Nuove Inventioni di Balli* (1604). Sachs zjevně nedoceníl význam tohoto svěbytného tanečního stylu ani jeho čelných představitelů: „*virtuozita, která se v italských krocích samolibě odráží*“, je podle něj jen svědectvím toho, že italská společenská kultura v průběhu 16. století prodělává ústup. K Negrimu se staví velmi kriticky pro jeho údajnou ješitnost: tu nalézá v titulním vyobrazení, výčtu významných osobností, před nimiž Negri tančil, a prezentaci Negriho podílu na různých slavnostech. Současně mu však vytýká opisování pasáží od Carosa, jehož odbývá stručným konstatováním, že „*neumí vysvětlovat*“.

Studie Jana Racka⁵ z roku 1945 se zabývá hudebně historickým rozbořením Troilova konvolutu. Racek mezi jednotlivými složkami uvádí i Negriho tisk, ale blíže se mu nevěnuje, neboť středem jeho zájmu bylo studium italské raně barokní monodie.

Významný posun v bádání přinesla roku 1985 disertační práce Yvonne Kendall⁶, která přeložila první Negriho sbírku *Le Gratie d'Amore* do angličtiny a opatřila ji úvodním komentářem. V něm si kromě stručného popisu díla

³ ZÍBRT, Čeněk, *Jak se kdy v Čechách tancovalo*, Praha 1898, s. 201-202. (2. vydání 1960.)

⁴ SACHS, Curt, *Eine Weltgeschichte des Tanzes*, Hildesheim/Zürich/New York 2007, s. 231-232. (4. Nachdruck der Ausgabe Berlin 1933.)

⁵ RACEK, Jan, *Italská monodie z doby raného baroku v Čechách*, Olomouc 1945

⁶ KENDALL, Gustavia Yvonne, *Le gratie d'amore 1602 by Cesare Negri, translation and commentary*, disertační práce, Stanford University, 1985.

a základních údajů týkajících se Negriho života a aktivit všímá i jeho snahy představit taneční profesi jako způsob získání slušných příjmů a společenské prestiže. V souvislosti s dalšími tanečními mistry uvádí přehled evropských zemí, kde získali angažmá, konkrétně ale jmenuje pouze Diobona.

Slovníková hesla v MGG⁷ (1995) a New Grove⁸ (2001) věnovaná Negrimu uvádějí kromě popisu sbírek také jeho základní životní a profesní údaje, vyplývající z Negriho vzpomínek. V MGG se objevuje ojedinělý údaj (pocházející ze studie Tucker Mc Ginnis⁹) o tom, že Negri měl v Miláně vlastní dům.

Walter Salmen (1997) se ve své monografii¹⁰ o dějinách tanečních mistrů od antiky po počátek 20. století zamýšlí nad profilem těchto profesionálů působících v různých prostředích – především dvorském, akademickém a měšťanském. V období renesance věnuje z Italů pozornost hlavně Carosovi a Negrimu, přičemž údaje z jejich profese a života odvozuje z jejich tanečních sbírek. Zmiňuje také Beccariu a Diobona.

Hana Barochová ve své diplomové práci¹¹ (2000) sleduje problematiku tanečních mistrů z širšího úhlu se záměrem postihnout podstatu jejich funkce a působnosti a také proměnu obsahu samotného termínu „taneční mistr“ v různých dobách a zemích. V kapitole II věnované renesanci připomíná i Negriho sbírku, ta však není v centru jejího zájmu. Barochová píše, že Negri „se zmiňuje o 41 mužích,¹² kteří byli povoláni do královských služeb nebo si otevřeli školy v italských a cizích městech, kde učili tanec, hudbu a i válečné umění“. V souvislosti s francouzským dvorem Jindřicha II. uvádí jména Diobona, Bracesca a Palvella, Beccariu představuje jako tanečního mistra rudolfínské doby v českém prostředí. Barochová, podobně jako Zíbrt, rozvádí i úvahy o působnosti vlašských tanečních mistrů a převažujícím vlivu italského stylu na taneční vývoj v českých zemích, ne zcela podložený je ale názor, že u nás italské společenské tance v 15. a 16. století zdomácněly.

⁷ DAHMS, Sibylle, *Negri, Cesare*, in: Ludwig Fincher (ed.): *Die Music in Geschichte und Gegenwart*, Personenteil 12, Kassel, London, Basel, New York, Prag, Metzler, Stuttgart, Weimar 1995, sl. 965 – 966.

⁸ SUTTON, Julia: *Negri, Cesare*, in: John Tyrrell (ed.): *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, Volume 17, Oxford 2001, sl. 737 – 739.

⁹ TUCKER MC GINNIS, Katherine, *At Home in the 'Casa del Trombone'. A Social-Historical View of Sixteenth-Century Milanese Dancing Master*, in: *Dance History Scholars Proceedings*, New York 1997, s. 203-216.

¹⁰ SALMEN, Walter, *Der Tanzmeister*, Hildesheim/Zürich/New York 1997.

¹¹ BAROCHOVÁ, Hana, *Taneční mistr a jeho role v historii tance, Geneze a proměny tanečního a baletního mistra v průběhu 15. – 18. století*, diplomová práce, HAMU Praha 2000.

¹² Nepřesný údaj, Negri jmenuje v první části sbírky 46 tanečnicků, včetně Manzina z Boloně, uvedeného nepřímo.

Další výrazný posun v bádání přinesla roku 2003 Brigitte Garski formou komentovaného překladu¹³ prvního vydání Negriho sbírky do němčiny. Komentář zahrnuje podrobný popis díla a jeho zařazení do kontextu doby; příslušný taneční styl, podle dalších italských tanečních pramenů,¹⁴ zasazuje do rozmezí 1550-1607. I když Garski svou práci směřuje především k současnému praktickému využití Negriho díla (detailní rozbor tanečního stylu, objasnění kroků a gagliardových variací a vlastní názorné rekonstrukce několika typově odlišných tanců), věnuje pozornost i podrobnému popisu sbírky včetně její první části. Přínos Garski spočívá hlavně v přehledném seřazení chronologických údajů týkajících se Negriho života a profese, a doplnění údajů, popř. identifikace významných osob, s nimiž se stýkal Negri a jeho kolegové. Zmiňuje i konkrétní jména některých tanečních mistrů v souvislosti s jejich působením u předních evropských dvorů a zvláště vyzdvihuje intenzivní vliv italských mistrů a jejich umění na dvoře francouzském.

Zatím posledními českými příspěvky k tématu jsou texty Kateřiny Doležalové ve sborníku vydaném k výstavě Národní galerie *Tance a slavnosti 16.-18. století*,¹⁵ kde byl jedním z vystavovaných exponátů i konvolut *11 B 41*; je to jednak katalogové heslo, jednak článek o renesančním tanci v úvodu katalogu.¹⁶ V katalogovém hesle Doležalová z tanečních mistrů uvádí pouze Negriho a pokouší se také o stručné zhodnocení jeho významu, diskutabilní jsou však její nepodložené fabulace o pobytu a výukových aktivitách Negriho v Praze a jeho podílu na realizaci tanečních slavností v evropských zemích mimo Itálii a Španělsko. V článku se autorka mimo jiné věnuje i charakteristice profese tanečních mistrů a tanečního stylu, přičemž představuje některé z těch, které ve své sbírce uvádí Negri: Fabritio Caroso, Stefano z Boloně, Lodovico Palvello a Paolo Ernandes.

¹³ GARSKI, Brigitte, *Cesare Negri, Le Gratie d'amore*, Hildesheim/Zürich/New York 2003

¹⁴ Jmenuje obě Carosovy sbírky a práce Compassa, Lutiho a Lupiho.

¹⁵ Výstava se konala od 12. prosince 2008 do 3. května 2009, autorkou a kurátorkou byla Andrea Rousová.

¹⁶ DOLEŽALOVÁ, Kateřina, *Cesare Negri, Nuove Inventioni di Balli*, in : *Tance a slavnosti 16.-18. století*, kolektiv autorů, Praha 2008, s. 380-383;
DOLEŽALOVÁ, Kateřina, *Tanec v době renesance – umění či pouhá kratochvíle*, in : *Tance a slavnosti 16.-18. století*, kolektiv autorů, Praha 2008, s. 53-66.

Obrázek 1: Rytina uvedená v obou vydáních Negriho sbírky: *Le Gratie d'Amore* (1602) a *Nuove Inventioni di Balli* (1604).

3 Cesare Negri

První místo mezi tanečními mistry, o nichž podává svědectví sbírka *Nuove Inventioni di Balli*, zaujímá samozřejmě její autor, Cesare Negri.

O jeho osobním životě je známo velmi málo, neznáme ani přesnou dobu jeho narození a úmrtí. Rok narození je odhadován podle vyobrazení (rytiny) uvedené v jeho sbírkách, na níž je pod Negriho portrétem nápis „ve věku 66 let“ (*DIETÀ D'ANNI LXVI*). Podobně i téměř všechny další údaje o jeho životě a profesi jsou obsaženy pouze v jeho sbírkách.¹⁷

Byl Miláňan – sám sebe označil přídomkem *Milanese* a o Miláně hovoří jako o svém městě. Tam se s největší pravděpodobností narodil a tam se také vyučil tanečnímu umění; jeho učitelem byl Pompeo Diobono, který byl pro své mimořádné schopnosti pozván k francouzskému dvoru. Po jeho odchodu Negri roku 1554 založil svou úspěšnou školu, kterou pravděpodobně vedl po celý svůj život.

Negri měl úzké vztahy k milánskému dvoru a jeho vládcům. Z jeho vzpomínek vyplývá, že byl postupně se střídajícím milánským guvernéřům k dispozici: jednak vyučoval tanci je samotné i jejich rodinné příslušníky, jednak od nich dostával důležité úkoly a doprovázel je při významných cestách a návštěvách. Kromě toho měl svou vlastní početnou klientelu¹⁸ a dům v Miláně. Lze proto předpokládat, že patřil k váženým milánským měšťanům.

Negri se vícekrát zúčastnil důležitých slavností, na nichž buď sám tanec předváděl nebo pro něj připravoval taneční vystoupení. K těm nejvýznamnějším patří maškaráda vytvořená na počest Dona Juana d'Austria v Miláně roku 1574, představení v Monze v srpnu 1574 na počest francouzského krále Jindřicha III.¹⁹, vracejícího se z Polska do Francie, slavnost uspořádaná 8. prosince 1598 při návštěvě španělské královny Markéty v Miláně, a slavnosti v červenci 1599 na počest infantky Donny Isabelly, jejího manžela Albrechta Rakouského a papežského legáta kardinála Diettrichsteina.²⁰

Z pověření svých vládců Negri absolvoval několik významných cest. Roku 1561 se Negri jako součást doprovodu markýze z Pescara zúčastnil v Mantově oslav při svatbě vévody Guglielma. V roce 1564 z příkazu milánského vládcе vévody di Borchecco Negri doprovázel hraběte de Cifonte na Maltu

¹⁷ Výjimku tvoří údaj o domě, který Negri vlastnil v Miláně, viz pozn. 9.

¹⁸ Výčet svých žáků z řad tanečníků i šlechty Negri uvedl v prvním traktátu své sbírky.

¹⁹ Negri nebyl jediným tanečníkem, který v těch dnech před Jindřichem vystupoval: před králem tančily také Gio. Stefano Faruffino, Giulio Cesare Lampugnano (Negriho žáci), a Martino da Asso.

²⁰ NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 9 - 15.

při jeho tažení proti Turkům, při této cestě postupně absolvoval více tanečních vystoupení – v Janově, Neapoli, na Sicílii, na Maltě (před velmistrem řádu) a v Zaragoze. Ve Florencii (rok neuvádí) tančil před velkovévodou Cosimem de Medici. Roku 1571 se v Janově podílel na slavnostech konaných na počest Dona Juana d’Austria a habsburských princů Rudolfa a Ernesta, kteří se vraceli od španělského dvora.²¹

O Negriho osobním a rodinném životě není známo téměř nic. Měl dceru, která se jmenovala Margarita de’Negri. Musela být dobrou tanečnicí, Negri ji totiž zmiňuje ve výčtu tančících dam své doby. Je uvedena jako poslední ve skupině žen označených jako neprovdané (*citelle da marito*) s dodatkem autorova dcera (*figliuola dell’Autore*).

Obrázek 2: Arcivévodové Rudolf a Ernest (Alonso Sánchez Coello)

3.1 Škola Cesare Negriho a jeho klientela

Negri sice hovoří o své taneční škole, ale kromě zahájení její činnosti roku 1554 neuvádí žádné další konkrétní údaje. Neznáme vůbec žádné podrobnosti o tom, jak tato škola vypadala a jakým způsobem probíhala výuka. Vzhledem k tomu, že Negri měl v Miláně vlastní dům, mohl mít i prostory, v nichž mohl tanci vyučovat. V té době bylo zvykem, že lépe situovaní lidé využívali slu-

²¹ NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 7 - 8.

žeb tanečního mistra ve svých vlastních domech.²² Ti méně movití docházeli k tanečnímu mistrovi sami; to byl pravděpodobně i případ těch, kteří se učili tanci proto, aby se v tomto oboru stali profesionály, nebo studentů, pro něž byl tanec jednou ze součástí vzdělání.²³

Z výčtů tanečních mistrů a tanečníků uvedených v první části (*Trattato primo*) Negriho sbírky je zřejmé, že klientela jeho taneční školy sestávala ze dvou základních skupin zájemců. První tvořili ti, kteří se chtěli tanečnímu umění vyučit proto, aby z něj učinili svou profesi, ať už jako tanečníci, nebo učitelé. Jména těch nejlepších jsou známa: mezi 46 vynikajícími tanečními profesionály Negri v první části své sbírky jmenuje šestnáct svých vlastních žáků. O dalších, které nejmenuje, se zmiňuje v souvislosti s představením, které se konalo 26. května 1574 pro milánského vládce markýze d' Aiamonte: Negri tehdy přišel k markýzi v doprovodu pěti svých mladých nadaných žáků, žertovně oblečených, a spolu s nimi předvedl gagliardu, moresky a veselé taneční kousky, které společnost okouzly nevídanou hbitostí a obratností.²⁴

Dalších jeho osm žáků vystupovalo 8. prosince 1598 při představení, které Negri připravil k počtě španělské královny Markéty. Negri uvádí i jejich jména: Giacomo Filippo Gravedona, Francesco Turro, Cio. Battista Suigo,²⁵ Gieronimo Ghisolfo, Gio. Ambrosio Cattaneo, Sebastiano Carcano, Antonio Maria Matico a Clemente z Neapole.²⁶

Druhou část Negriho běžné klientely tvořili urození lidé a přední milánští měšťané, kteří se tanci učili kvůli společenské prestiži a jistě i kvůli svému potěšení. V závěru prvního traktátu své sbírky Negri předkládá početné seznamy těch, kteří u něj v průběhu let absolvovali výuku tance, celkový počet tvoří 266 pánů a 244 dámy. Negri zvlášť uvádí pány a zvlášť dámy a pro větší přehlednost je dělí do skupin, podle období vlády milánských místodržících. Ti byli i se svými rodinami rovněž Negriho žáky a ve skupinách jsou jmenováni vždy na předních místech.²⁷

Díky svým stykům s milánskými vládci se Negri příležitostně setkával i s významnými představiteli habsburského rodu a v mimořádných případech poskytoval taneční lekce i jim. To je případ habsburských princů Rudolfa, budoucího císaře Rudolfa II., a jeho bratra Ernesta, kterým Negri věnoval několik tanečních lekcí roku 1563 při jejich zastavení v Miláně cestou

²² BAROCHOVÁ, H., *Taneční mistr a jeho role*, s. 33.

²³ Cenným dokladem je v této souvislosti dopis Viléma Slavaty z roku 1593, v němž popisuje svůj každodenní život studenta v Itálii. – ZÍBRT, Č., *Jak se kdy v Čechách tancovalo*, s. 195.

²⁴ NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 8.

²⁵ V obou vydáních Negriho sbírky je uvedena tato podoba jména, s úvodní zkratkou *Cio*.

²⁶ Tato jména v Negriho výčtu 46 nejlepších tanečníků nejsou uvedena.

²⁷ NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 16 - 30.

do Španělska.²⁸ V květnu roku 1574 Negri osmidenní výukou tance zpříjemnil Donu Juanovi d'Austria, po jeho návratu z tuniského tažení, pobyt v paláci Vigevano.²⁹

Obrázek 3: Don Juan de Austria (Juan Pantoja de la Cruz)

²⁸NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 7.

²⁹NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 8.

4 Taneční mistr v 16. století

Šestnácté století tanci velmi přálo a s tím souvisí i narůstající počet tanečních mistrů, kteří našli uplatnění v prostředí dvorském, akademickém i měšťanském. Jen v Paříži působilo roku 1600 podle Michaela Praetoria tři sta tanečních mistrů.³⁰

Oproti předcházejícímu století náplň činnosti tanečních mistrů směřuje k větší specializaci závislé na jejich postavení a požadavcích zaměstnavatele či klientely, ve své podstatě se však příliš nemění. I v 16. století kromě tanců vyučovali také společenským způsobům, vytvářeli své vlastní kreace a variace, případně se podíleli se různým způsobem na tvorbě slavností – jako choreografové, režiséři či tanečníci. Vzrůstá podíl těch, kteří své taneční umění zachytili písemně, což zřejmě souvisí i rozvojem knihtisku.

(a) Vyobrazení k tanci
Bizzarria d'Amore
(*Trattato terzo*)

(b) Vyobrazení k pravidlu
O provádění poklon
(*Trattato secondo – Regola IV*)

Obrázek 4: Ilustrace z Negriho sbírky

Prvenství v tanci v 16. století stále patřilo Itálii. Z té doby už známe celou řadu jmen italských tanečních mistrů, kteří působili v italských městech, kde vedli své školy, mnozí také odešli do zahraničí. Ti nejschopnější získávali skutečně skvělá a výnosná místa u významných dvorů a mecenášů – konkrétní příklady uvádí Negri v první části své sbírky. Italský taneční styl byl

³⁰BAROCHOVÁ, H., *Taneční mistr a jeho role*, s. 33.

znám v mnoha evropských zemích a patřil k dovednostem lidí, kteří chtěli dát najevo svou kulturní úroveň a vyspělost. Bylo tomu tak i v zemích koruny české.³¹

4.1 Italští taneční mistři ve sbírce Cesare Negriho

Cesare Negri v první části své sbírky předkládá jména 46 významných tanečních mistrů³² a vyjmenovává jejich zásluhy pro taneční umění. Neuvádí ale jejich životní data, a proto až na výjimky není možné přesněji určit dobu jejich působení; tu lze jen u některých přibližně odvodit podle životních dat jejich zaměstnavatelů nebo významných současníků. Schází i údaje z osobního života. Negri se omezuje pouze na informace související s profesí – jejich taneční dovednosti, významné zaměstnavatele a místa, kde taneční mistři působili, a v neposlední řadě pak i platy a odměny, které jim byly štědře poskytovány. (O svých vlastních výdělcích nehovoří, zmiňuje pouze četné dary, které obdržel při mimořádných příležitostech.) Celé Negriho pojednání o tanečních mistrech působí propagačně, což on sám přiznává, záměrně představuje tuto profesi jako významné povolání, které může člověku přinést značnou prestiž a bohatství.

Negriho výčet tanečních mistrů není systematický, dokonce i jejich jména uvádí různými způsoby: u několika užívá pouze křestní jména s uvedením původu (Stefano, Manzinův syn; Girolamo z Cremony...), u některých užívá zkratku Gio., která je pravděpodobně odvozena od jména Giovanni, pouze jedinému z mistrů ponechává toto jméno celé (Giovanni Barella zvaný Visconte). V dalším textu používám jména tanečních mistrů v té podobě, v jaké je zapsal Negri, v případě Stefana, Manzinoва syna z Boloně, zkracuji na Stefano z Boloně.

Třicet sedm z uvedených tanečních mistrů Negri jmenuje jednotlivě, výše uvedeného Manzina z Boloně zmiňuje pouze mimochodem v souvislosti se synem Stefanem a žákem Alessandrem Barbettou. Na konci výčtu připojuje skupinku osmi mužů, které společně charakterizuje jako zdatné ve voltiži i v tančení, ačkoli tyto schopnosti uvedl již dříve u nemála jiných mistrů.

Lze pokládat za jisté, že všichni jmenovaní taneční mistři byli představitelé stejného tanečního stylu, který vyučoval sám Negri a o němž právem hovoří jako o tanečním umění (*virtù del ballare*). Je velmi pravděpodobné, že Negri většinu z uvedených tanečních mistrů osobně znal. Mnozí z těch, které

³¹ZÍBRT, Čeněk, *Jak se kdy v Čechách tancovalo*, s. 201; BAROCHOVÁ, H., *Taneční mistr a jeho role*, s. 24.

³²Do tohoto počtu zahrnuji i Manzina z Boloně.

jmenuje, byli Miláňané nebo se právě v Miláně učit tančili, případně tam sami vyučovali.

Někteří z uvedených z tanečních mistrů vystřídali během svého života více působišť, a to i v rámci několika zemí, je však pravděpodobné, že Negri neuvádí všechna místa působení a zaměřuje se jen na ta nejvýznamnější.

Pouze jediný z uvedených tanečních mistrů, Fabritio Caroso, je srovnatelný s Negrim svým významem, a to jak pedagogickým, tak i tvůrčím a publikačním. Na rozdíl od jiných mistrů ale Negri vůbec neuvádí místa, kde Caroso působil, ani jeho zaměstnavatele. Je proto pravděpodobné, že Carosa neznal jinak, než prostřednictvím jeho knihy.³³

4.2 Taneční mistr podle Negriho

Název podkapitoly byl úmyslně zvolen s jistou nadsázkou: Negri profil tanečního mistra nedefinuje ani nespecifikuje, a nezabývá se ani průměrným představitelem taneční profese. Když v první části své sbírky (*Trattato primo*) představuje 46 mužů, jež označuje jako „... nejproslulejší tanečníky, kteří byli ozdobou ve století autorově ...“,³⁴ činí tak proto, aby jména těch nejlepších neupadla v zapomenutí a aby jejich úspěch podnítil ke studiu tance další zájemce. Je tedy zřejmé, že Negri provádí výběr z mnoha a že úspěšných tanečních profesionálů bylo za jeho života více: vůbec např. nezmiňuje Ambrosia Bontempa, který od konce 80. let 16. století jako taneční mistr učil a vychovával u štýrského dvora děti arcivévodů, budoucí císaře a královny, a roku 1608 byl povýšen do šlechtického stavu.³⁵

Negri tedy nepodává obecnou charakteristiku tanečního mistra a neklade na něj ani striktní požadavky, nesnaží se mentorovat, ale inspirovat: „... ten, kdo vyniká hbitostí, obratností, silou, a tou či jinou dovedností, získá od přihlížejících nemalou chválu ...“.³⁶ Přestože ve více případech vyjmenovává zvláštní schopnosti tanečníků, jimiž se odlišovali od ostatních, lze v jeho výpovědi sledovat jisté obecné znaky, týkající se žádoucích vlastností a dovedností těch, kteří se dobrali skutečného úspěchu. Kromě zcela nezbytné

³³ Ačkoli ji Negri nejmenuje, považují za jisté, že jde o první Carosovu sbírku *Il Ballarino* z roku 1581, z níž Negri převzal základní strukturu a celé pasáže pro popisy kroků ve své sbírce. Zmiňuje se totiž pouze o jediné Carosově knize a z druhé Carosovy sbírky (*Nobiltà di Dame*, 1600) texty nepřebírá.

³⁴ NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 2.

³⁵ ROTTENSTEINER, Gudrun, *Vom „Ballarino“ zum „Maitre à danser“*, in : *Morgenröte des Barock: Tanz im 17. Jahrhundert*, Freiburg 2004, s. 181.

³⁶ NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 2.

a samozřejmé schopnosti tančit na vysoké úrovni je třeba zdůraznit vytříbené způsoby chování, při jejichž charakteristice Negri používá termíny *gratia* a *gentilezza*. Oba mají v italštině množství významů a bylo by ochuzující překládat je do češtiny pouze jediným způsobem:

- *gratia* (v dnešní italštině *grazia*) = půvab, ladnost, líbeznost, roztomilost, zdvořilost, šarm, elegance, slušnost, laskavost, milost, slitování, přízeň, náklonnost, dík;
- *gentilezza* = laskavost, přátelskost, vznešenost, šlechtnost, ušlechtilost, ohleduplnost, taktnost, jemnocit, ochota, příjemnost, vlídnost, úsluha.

Mnoho z mistrů působilo ve funkci vychovatelů. Lze tedy předpokládat, že taneční mistr byl zároveň i učitelem vybraného společenského chování, přinejmenším svým osobním příkladem. Ostatně i Negriho a Carosovy sbírky obsahují četná pravidla o provádění poklon a zdvořilostí v tanci i mimo něj.

Negriho taneční mistr nemusel nutně projevovat mimořádné hudební schopnosti. Negri u svých kolegů muzikalitu nijak zvlášť nezdůrazňuje, domnívám se ale, že právě proto, že byla u profesionála samozřejmou dovedností. To, že si Negri důležitosti muzikálnosti u tanečníků vědom byl, dokazuje jeho první upozornění (*Avvertimento primo*) v druhé části sbírky, kde hovoří o nezbytnosti pozorného naslouchání hudbě jako o prvním a nejdůležitějším předpokladu správného provedení tance,³⁷ a také jeho chvála devítileté dcerky pana Rinalda Tettone za „...*dodržování tempa a porozumění hudbě*“.³⁸ Dva ze jmenovaných tanečních mistrů ale Negri charakterizuje jako „*virtuózní v hudbě*“: byli to Michel Angelo Varade a Cesare Agosto z Parmy, který vynikal ve hře na loutnu.

Poměrně často tradované³⁹ spojení tance a šermu v jedné škole a v osobě jednoho učitele není pro reprezentanty z Negriho seznamu typické a sám Negri schopnost zacházet se zbraní nepovažuje pro tanečníka za nezbytnou: „*Je pravda, že velmi vznešené je i cvičení se zbraní, a také v jízdě koňmo, ale ne všichni se k tomu hodí. A zdá se, abych pravdu řekl, že přísluší spíše Martovi a ne Venuši, která je naší patronkou a vládkyní ušlechtilých srdcí.*“⁴⁰ A tak u Negriho najdeme pouze dva taneční mistry, kteří spolu

³⁷ NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 31.

³⁸ NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 12.

³⁹ Např. BAROCHOVÁ, H., *Taneční mistr a jeho role*, s. 30; GARSKI, B., *Cesare Negri*, s. 288.

⁴⁰ NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 2.

s tancem vyučovali i šerm: byli to Gio. Ambrosio Valchiera, který oběma dovednostem učil na savojském dvoře budoucího vévodu Karla Emanuela, a Gio. Battista Varade zvaný il Cibrè, který měl taneční a šermířskou školu v Miláně a v Římě.

Mnohem více je mezi Negriho tanečními mistry těch, kteří si k taneční profesi přibrali voltiž (*volteggiare di cavallo*). Negri jich jmenuje celkem dvanáct: Stefano z Boloně, Alessandro Barbeta, Giulio Cesare Lampugnano, Carlo Beccaria, Pietro Antonio Guascone, Antonio Aluigi Sovico, Giacomo Filippo Gravedona, Aurelio Melira, Gio. Paulo Porrone, Gio. Battista Sovico, Gio. Andrea Meller a Annibale Bottinone.

Někteří byli i tvůrci tanců a choreografy, komponující tehdy módní *balletti*. Jednalo se přitom o zcela nové kreace, nebo úpravy již známých *balletti*.⁴¹ Byl to především Fabritio Caroso, který stejně jako Negri své tance zapsal ve svých sbírkách. Negri v této souvislosti jmenuje ještě Pietra Martire. Jiní mistři vytvářeli efektní a složité variace obecně rozšířených tanců, které neměly pevně danou choreografii a využívaly osobitých kombinací několika základních typů kroků – byly to především gagliarda a canario. Mezi inovátory gagliardy patřili zejména Lucio Compasso, již zmíněný Pietro Martire a sám Cesare Negri, jako inovátor canaria je jmenován Gio. Paolo Ernandes. Jako autor žertovných tanečních kousků (*bizzarie a mattaccino*) je uveden Martino da Asso. Své vlastní tance, blíže nespecifikované, vytvářel také Gio. Pietro Fabianino, zvaný Ruffino Lodigiano.

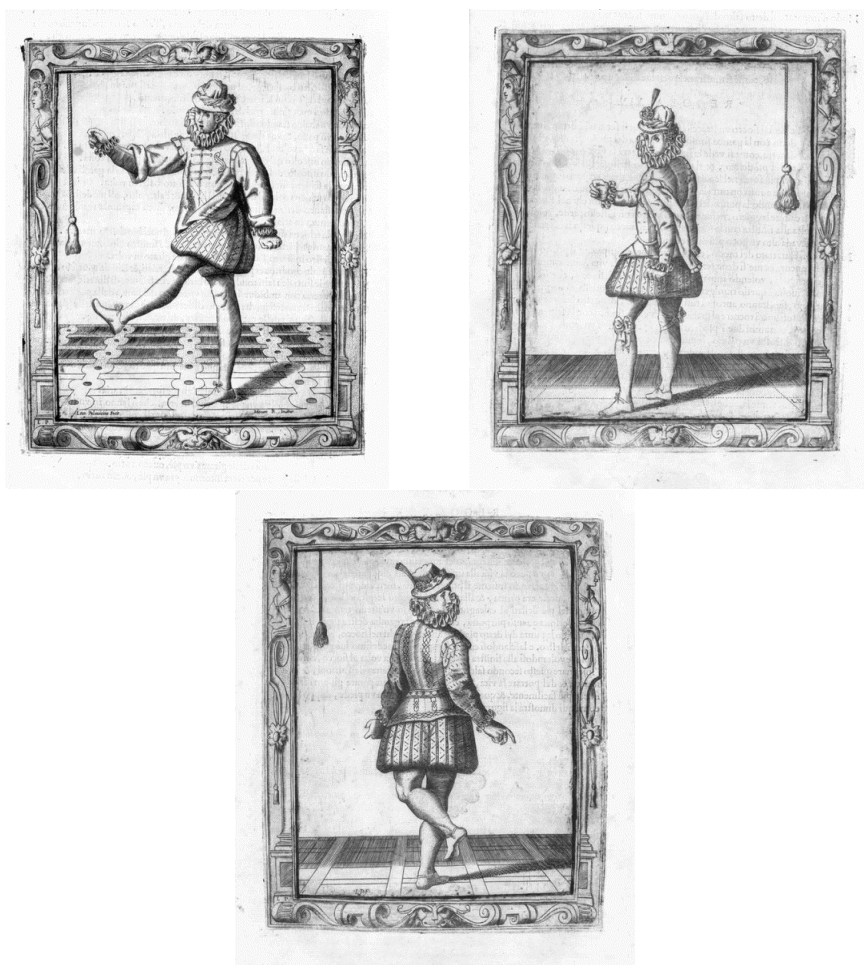
Negriho seznam tanečních profesionálů zahrnuje i několik mužů, které charakterizuje především jako dovedné a obratné tanečníky a výukové aktivity u nich nezmiňuje. Je proto možné, že si dokázali získat slávu jen jako interpreti, velmi pravděpodobné je to u Lodovica Palvella (tanečníka na dvoře Jindřicha II.), u něhož Negri zdůrazňuje zázračnou hbitost nohou.

Gagliardu, která byla v té době velmi rozšířeným tancem a tvořila i součást mnoha *balletti*, museli v té době na velmi slušné úrovni ovládat všichni schopní taneční mistři. Některé ale Negri charakterizuje jako obzvláště vynikající tanečníky gagliardy. Bylo jich celkem sedmnáct: Stefano z Boloně, Lucio Compasso, Gio. Paolo Ernandes, Alessandro Barbeta, Martino da Asso, Cesare Appiano, Cesare Agosto z Parmy, Girolamo z Cremony, Gio. Domenico Martinelli, Pietro Antonio Guascone, Antonio Aluigi Sovico, Giacomo Filippo Gravedona, Aurelio Melira, Gio. Paulo Porrone, Gio. Battista Sovico, Gio. Andrea Meller a Annibale Bottinone. K nim lze s jistotou přiřadit i Lodovica Palvella, „jehož hodnotou byla neomezená a zázračná

⁴¹ U Carosa např. můžeme najít čtyři verze tance *Spagnoletta*, dvě ve sbírce *Il Ballarino* (1581) a další dvě ve sbírce *Nobiltà di Dame* (1600).

hbitost nohou“ – tuto hbitost mohl totiž nejlépe a nejefektněji uplatnit právě v gagliardě.

U dvou tanečních mistrů Negri jako jejich osobitou charakteristiku uvádí schopnost provádět různé druhy skoků, aniž upřesňuje, zda byly využity přímo v tanci nebo při jiných příležitostech, určených pro pobavení diváků. Byli to Alessandro Barbetta a Stefano z Boloně, který kromě jiných skoků prováděl také *salti mortali* a mimo to vynikal i v chůzi na chůdách.

Obrázek 5: Ilustrace z Negriho sbírky:
Vyobrazení k pravidlům o provádění střapcových skoků
(*Trattato secondo – Regole XIX, XX a XXI*)⁴²

⁴² Střapcové skoky (*Salti del fiocco*) byly určeny k nácvičku skoků prováděných přímo nebo s rotací, při nichž bylo třeba vykopnout nohu do výše. Umístění střapce a jeho postupné zvyšování sloužilo ke kontrole zdatnosti adepta.

5 Italští taneční mistři v Itálii

Ve výčtu tanečních mistrů vycházím z údajů uvedených ve sbírce Cesare Negriho, jehož záměrem rozhodně nebylo objektivní zhodnocení působnosti všech tanečních profesionálů na území celé Itálie, ale jen připomenutí těch, které sám znal a považoval za nejlepší. V případě některých mistrů nebylo jejich působení omezeno jen na italské prostředí, nemálo z nich získalo angažmá také v jiných evropských zemích.

K nejdůležitějším italským tanečním centrům patřil zcela jistě **Milán**, jednak kvůli zálibě tamějších vládců v tanci a jejich kontaktům s předními evropskými dvory, zejména habsburskými, jednak kvůli mnohaleté tradici a pěstování tanečního umění. Z milánských tanečních mistrů je kromě Negriho nutno uvést na prvním místě jeho učitele Pompea Diobona, který Milán opustil, pravděpodobně roku 1554, kvůli skvělému angažmá u královského dvora ve Francii. K dalším milánským tanečním mistrům patřili jednak Diobonovi žáci Martino da Asso, Gio. Battista Varade zvaný il Cibrè a Pietro Francesco Rombello, dále pak Negriho žáci Cesare Appiano, Gio. Stefano Faruffino, Giovanni Barella zvaný Visconte, Gio. Ambrogio Landriano zvaný Mazzacastroni, Francesco Bernardino Crespo, Gio. Battista Pescorino, Gio. Domenico Martinelli a Michel Angelo Varade. V Miláně učili i Gio. Pietro Fabianino, zvaný Ruffino Lodigiano, který později odešel do Janova, a Gio. Ambrosio Valchiera, který později získal vynikající službu u knížat Fiammenghi a na savojském dvoře.

Taneční školy byly v i dalších lombardských městech: v **Cremoně** působil mistr Girolamo, v **Pavii** vyučovali Gio. Stefano Faruffino, Pietro Francesco Rombello a Orlando Botta z Compiana, v **Bergamu** vedl školu Claudio Pozzo.

V univerzitním městě **Padově** učili Cremonoňan Zaccheria a již zmíněný Pietro Francesco Rombello a Orlando Botta.

Proslulá byla Manzinova škola v **Boloni**, z níž vzešli další mistři, mezi nimi i Manzinův syn Stefano. V Boloni vyučovali tanci také Alessandro Barbeta, další Manzinův žák, a Gio. Stefano Martinello, žák Negriho.

Doložena je výuka tance i v městských republikách: v **Janově** se uplatnili mistři Gio. Maria, zvaný il Coralliero, a Gio. Pietro Fabianino, zvaný Ruffino Lodigiano, v **Benátkách** to byli Gio. Stefano Martinello, Orlando Botta a Gio. Battista Pescorino.

V **Římě** byli jako taneční mistři známí Pietro Martire, Gio. Battista Varade, zvaný il Cibrè, Lucio Compasso a Gio. Paolo Ernandes, oba posledně jmenovaní měli taneční školu i v **Neapoli**.

V **Turíně** působili na savojském vévodském dvoře Bernardino de'Giusti, Giulio Cesare Lampugnano a Gio. Ambrosio Valchiera. Školu v tomto městě provozoval Francesco Bernardino Crespo.

V **Urbinu** setrval ve službách tamního vévody Giovanni Barella řečený Visconte.

V Itálii byli činní i další mistři, u nichž Negri místa působení nekonkretizuje. Byli to Gasparo di Avanzi, který vedl taneční školu v městech Lombardie, a bratři Pompeo a Ruggiero Faruffinové (synové Gio. Stefana Faruffina), kteří jako učitelé tance procházeli italskými městy.

Je zajímavé, že Negri neuvádí žádného tanečního mistra nebo školu v souvislosti s **Florencií**, která se do dějin tance zapsala významnými slavnostními představeními doplněnými taneční složkou (*La Pellegrina* 1589 aj.) a kterou Negri dokonce osobně navštívil. Přitom dva z „Negriho“ tanečních mistrů dedikovali svá díla členům florentského vládnoucího rodu Medici: Lucio Compasso věnoval své dílo o gagliardě Francescovi de Medici⁴³ a Fabritio Caroso připsal první ze svých knih Francescově druhé manželce Biance Cappello.⁴⁴

5.1 Fabritio Caroso

Patří spolu s Cesare Negrim k nejvýznamnějším tanečním mistrům 16. století, do dějin tance vstoupil především jako autor dvou tanečních sbírek: *Il Ballarino*⁴⁵ z roku 1581 a *Nobiltà di Dame*⁴⁶ z roku 1600. Na rozdíl od Negriho ale vůbec nevěnuje pozornost své kariéře a informace o sobě podává pouze prostřednictvím svého díla. Všechny životní a profesní údaje, které o něm uvádějí slovníky a odborná literatura, jsou proto pouze hypotetické. Stejně jako u Negriho vychází datace Carosova narození z nápisů u portrétů (rytin) v jeho sbírkách. Ty však nejsou shodné: rytina ve sbírce *Il Ballarino* (1581) zobrazuje Carosa ve věku 46 let, rytina ve sbírce *Nobiltà di Dame* (1600) představuje Carosa ve stáří 74 let. Carosovo narození se tedy předpokládá v letech 1525 až 1535 v Sermonetě. Přesné datum jeho smrti známo není.

Způsob, jakým Negri o Carosovi hovoří, svědčí o tom, že jej považoval za svůj velký vzor a předchůdce, na jehož práci navazuje a přidává k ní

⁴³COMPASSO, Lutio, *Ballo della gagliarda*, Fiorenza 1560, transcription, dostupné na <http://www.pbm.com/~lindahl/compasso/>.

⁴⁴CAROSO, Fabritio, *Il Ballarino*, Venetia 1581, dostupné na <http://www.pbm.com/~lindahl/caroso/>.

⁴⁵Viz pozn. 44.

⁴⁶CAROSO, Fabritio, *Nobiltà di Dame*, Venetia 1600, dostupné na <http://www.pbm.com/~lindahl/caroso2/>.

(a) *Il Ballarino*, 1581

(b) *Nobiltà di Dame*, 1600 (výřez)

Obrázek 6: Rytiny uvedené v Carosových sbírkách.

svůj díl.⁴⁷ Neuvádí ale vůbec místa Carosova působení, ani jeho zaměstnavatele (což nedělá ani Caroso ve svých sbírkách); je možné, že neznal Carosa osobně a neznal ani podrobnější údaje z jeho profese a života. Zcela jistě však velmi dobře znal Carosovu knihu,⁴⁸ která zásadním způsobem ovlivnila podobu Negriho sbírek,⁴⁹ do jisté míry ji lze považovat za jejich předlohu.

Lze předpokládat, že Caroso byl výborný tanečník a taneční mistr s významnou klientelou. Protože mnohé z tanců jsou věnovány členům rodiny Orsini a římským dámám, usuzuje se, že Caroso nějakou dobu žil a působil v Římě. Svou první sbírku věnoval Biance Cappello, velkovévodkyni toskánské, druhé manželce Francesca I. de Medici. Druhá sbírka je dedikována vévodovi a vévodkyni z Parmy – Donu Ranucciovi Farnese a Doně Margharitě Aldobrandina. Tyto dedikace naznačují jisté vazby k oběma dvorům, nelze z nich však jednoznačně usoudit, že u nich Caroso skutečně jako taneční mistr působil.

První sbírka je rozdělena do dvou traktátů (*Trattati*), jimž předchází úvodní zdvořilosti určené velkovévodkyni toskánské, čtenářům i samotnému autorovi. První traktát obsahuje popisy tanečních kroků a doporučení správného chování – celkem 55 konkrétních pravidel (*Regole*). Druhý traktát zahrnuje popisy jednotlivých tanců, celkem 81, jejich autorem není vždy

⁴⁷ NEGRI, C., *Nuove Inventioni*, s. 2.

⁴⁸ *Il Ballarino*, 1581. Viz pozn. 33.

⁴⁹ Caroso neovlivnil jen Negriho, struktury jeho prací se přidržuje ještě Ercole Santucci ve svém rukopise *Mastro da Ballo* z roku 1614.

Caroso.⁵⁰ Všechny tance jsou doplněny zápisem hudby v loutnové tabulatuře, některé i jednohlasou melodií v menzurální notaci.⁵¹

Druhá sbírka zachovává schéma nastavené ve sbírce první, představuje však výrazný posun v autorových názorech a je dokladem zpřesnění a vycizelování tanečního stylu, který se však ve své podstatě nemění. Druhá sbírka obsahuje jednak přepracované verze tanců první sbírky, jednak choreografie zcela nové; celkový počet tanců je 49 a na rozdíl od první sbírky je jejich autorem vždy Caroso. V této sbírce jsou také podrobněji rozpracována doporučení (*Avertimenti*), jimiž se mají tančící řídit, a tato doporučení jsou předkládána formou dialogu mezi mistrem a žákem, což v první sbírce není.

Druhá Carosova sbírka vyšla tiskem ještě jednou, v Římě roku 1630, ovšem pod novým názvem: *Raccolta di varii balli fatti in occorrenze di nozze e festini da nobili cavalieri e dame di diverse nationi*.

5.2 Lucio Compasso⁵²

Compasso byl podle Negriho velmi schopným tanečníkem gagliardy a mistrem, který vedl prosperující taneční školy v Římě a v Neapoli. Je znám jako autor tanečního traktátu *Ballo della Gagliarda*,⁵³ který vyšel tiskem roku 1560 ve Florencii a byl dedikován tehdy devatenáctiletému florentskému princovi Francescovi de Medici, pozdějšímu velkovévodovi toskánskému.

O Compassově životě není známo prakticky nic, kromě jeho vazby na město Řím, kterou potvrzuje i on sám přídomkem *Romano* v titulu své knihy.⁵⁴

Compassovo dílo, jak už samotný název napovídá, je věnováno pouze gagliardě a svědčí o její velké popularitě a rozšířenosti v té době. Na rozdíl od tanečních spisů Carosa a Negriho tato sbírka postrádá podrobné pokyny o provádění kroků a variací, které byly pravděpodobně obecně známy, Compasso se soustředí především na jejich výčet. Popisy provedení některých tanečních figur tu najdeme, ale v mnohem menší míře než u Carosa a Negriho – jsou to jen čtyři druhy skoků (*salti*) a tři druhy capriol; Compasso je vysvětluje velmi stručně a často jen jednou větou.

⁵⁰Caroso vždy uvádí autora. Pokud ho nezná, označí tanec jako *balletto incerto*, tedy tanec nejistý (původem).

⁵¹Pokud notace chybí, Caroso upozorňuje, na jakou hudbu se příslušný tanec tančí.

⁵²Negri používá podobu křestního jména *Lucio*, Compasso v titulu své sbírky o gagliardě použil verzi *Lutio*.

⁵³COMPASSO, *Lutio*, *Ballo della gagliarda*, cit. v pozn. 40.

⁵⁴Celý titul: *Ballo della gagliarda, opera nuova e dilettevole, composto da Lutio Compasso Romano, sopra le mutanzie della gagliarda non piu messe in luce*.

Úvod obsahující nezbytné zdvořilosti vůči princovi Francescovi a čtenářům a básně oslavující autora je ve srovnání s jinými sbírkami poměrně stručný, postrádá např. úvahy o prospěšnosti a důležitosti tance, s nimiž se setkáváme v jiných dílech. Kniha obsahuje výčet 32 jednoduchých gagliardových variací (*mutanze scempie*), 53 zdvojených variací (*mutanze doppie*), a variací označených jako obtížnější (*mutanze più difficili*), kterých je celkem 81. Po nich následují již zmíněné stručné pokyny k provádění skoků a capriol. Žádný konkrétní tanec, ani zápis hudby ve sbírce uvedeny nejsou.

5.3 Pietro Martire

Pietro Martire byl původem Miláňan, který působil v Římě ve službách vévody Ottavia Farnese. Není zcela jasné, jakou funkci u vévody přesně vykonával, Negri v jeho případě nekonkretizuje výukové ani interpretační aktivity, zato však zdůrazňuje, že jej vévoda velmi miloval a odměňoval štědrými platy. Dále Negri vyzdvihuje Martirovy tvůrčí schopnosti, zejména v *balletti* a *gagliardách*.

Význam Pietra Martire pro dnešní dobu spočívá především v tom, že je jedním z mála, u nichž lze alespoň přibližně odhadnout dobu jeho působení: Negri totiž píše, že strávil v Římě dlouhou dobu za časů Pavla III.,⁵⁵ což může znamenat a s největší pravděpodobností také znamená aktivní činnost tohoto tanečního mistra již během 40. let 16. století, ne-li dříve. To je velmi cenný údaj pro vymezení spodní časové hranice italského tanečního stylu, jehož počátky jsou doposud v literatuře odhadovány k první polovině 50. let 16. století.

⁵⁵Pavel III., vlastním jménem Alessandro Farnese (1468-1549), byl papežem v letech 1534-1549.

6 Italští taneční mistři na evropských dvorech

Všichni taneční mistři, u nichž Negri uvádí jejich působení mimo Itálii, byli mimořádně úspěšnými reprezentanty italského tanečního umění a nikoli běžnými vykonavateli této profese. Proto se s nimi setkáváme pouze na velmi významných dvorech a v souvislosti s vysoce postavenými osobnostmi a proto u těchto mistrů Negri často zdůrazňuje a někdy i podrobně vypočítává vysoké odměny, platy a další pocty.

6.1 Taneční mistři ve Španělsku a Francii

Ve **Španělsku** uspěl u dvora Miláňan Francesco Legnano, jemuž se dostalo přízně ze strany císaře Karla V. i jeho syna, pozdějšího krále Filipa II. Další Miláňan a žák Cesare Negriho, Giulio Cesare Lampugnano, se vydal ke dvoru Filipa II. z pověření milánského vládcy vévody di Terranova. U dvora vyučoval tanci a voltiži, později odjel do Turína jako člen doprovodu infantky Donny Cateriny, která se provdala za savojského vévodu.⁵⁶ Po úspěšné kariéře na jejich dvoře se vrátil do Milána, kde vedl uznávanou školu. Úspěšný byl u dvora i Virgilio Bracesco, který do Španělska přijel z Francie s Alžbětou z Valois, nevěstou krále Filipa II.⁵⁷

Ve **Francii** absolvovalo úspěšnou kariéru více italských tanečních mistrů. Z nich na prvním místě Negri jmenuje svého učitele Pompea Diobona, který se stal vychovatelem budoucího krále Karla IX. Učitelem u dvora Jindřicha II. byl i již zmíněný Virgilio Bracesco, který později doprovodil ke dvoru španělského krále Filipa II. Alžbětu z Valois, budoucí španělskou královnu. Lodovico Palvello na dvoře Jindřicha II. vystupoval jako dovedný tanečník.

Další Negriho žák, Miláňan Gio. Francesco Giera, sloužil dvacet let Jindřichu III., králi polskému (1573-1574) a francouzskému (1574-1589), Negri výslovně říká, že byl stále na jeho dvoře až do jeho smrti. Uvádí i Gierovy příjmy: 300 franků na výdaje pro sebe a svého služebníka, další důchod 800 franků, a k tomu ještě dary, které dostal od krále.

Ve Francii byl úspěšný také Říman Gio. Paolo Ernandes, jehož si oblíbil bratr francouzského krále Jindřicha III. Tohoto bratra Negri označuje pouze titulem *gran Priore*, domnívám se, že to byl Henri d'Angoulême,⁵⁸ který pou-

⁵⁶ Karel Emanuel I. (1562-1630), sňatek se konal roku 1585.

⁵⁷ Alžběta z Valois přijela do Španělska v lednu 1560.

⁵⁸ Henri d'Angoulême (1551-1586), známý také jako Henri de France nebo d'Henri de Valois, nemanželský syn krále Jindřicha II. a jeho milenky, lady Jany (Janet) Stuartovny, nemanželské dcery skotského krále Jakuba IV.

žíval titul Grand Prieur a byl místodržícím v Provence. Z Francie pak Ernandes odešel do rodného Říma, kde svou profesi úspěšně provozoval dále.

Z dnešního hlediska lze k Francii přiřadit i Lotrinsko, kde u vévodského dvora⁵⁹ působil Miláňan Claudio Pozzo, Negriho žák, který později odešel do Bergama.

6.1.1 Pompeo Diobono

Pompeo Diobono, jeden z nejvýznamnějších tanečních mistrů 16. století. Byl učitelem Negriho, který mu ve své sbírce ve výčtu tanečníků prokazuje velkou úctu a popisuje jej jako muže obdařeného hbitým, krásným a souměrným tělem, jemuž právem náleží koruna mezi mistry tanečního umění. Prý i ten, kdo ho neznal, musel s jistotou poznat, že má před sebou skutečného tanečníka – podle živé chůze, postoje těla a elegance, jíž doprovázel všechny své půvabné pohyby.

Obrázek 7: Karel IX., svěřenec a mecenáš Pompea Diobona (François Clouet)

Diobono byl původem Miláňan. V tomto městě vychoval zdatné a slavné žáky, z nichž jsou kromě Negriho známi ještě Martino da Asso, Pietro Francesco Rombello, Gio. Battista Varade. Na žádost Monsignora di Brisacco,

⁵⁹Pravděpodobně za vévody Karla III. Lotrinského (1543-1608).

vicekrále v Piemonte, odešel (pravděpodobně roku 1554⁶⁰), do Francie, kde byl mimořádně úspěšný. Působil na dvoře francouzského krále Jindřicha II., který ho pověřil výchovou svého druhého syna, vévody Karla Orleánského, pozdějšího krále Karla IX.

Diobono byl skvěle placen: 200 franků dostával jako tanečník, 260 franků jako *valletto di camera*, k tomu důchod 1000 franků a 160 franků na ošacení. Ze strany různých knížat dostal prý v krátké době tolik darů, že je nelze ani vypočítat. Po smrti Karla IX. Diobonovi všechny jeho platy a posty potvrdil i nový král, Jindřich III., a to dokonce i pro jeho potomky. Do Itálie už se pravděpodobně nevrátil, podle Negriho slov mu ani nebyl dopřán natolik dlouhý život, aby se mohl těšit z odměn, kterých se mu dostalo za jeho úsilí.

6.2 Taneční mistři na sever od Alp

Dva z Negriho žáků se úspěšně uplatnili i ve **Flandrech**. Jedním z nich byl Miláňan Cesare Appiano, který vyučoval v Antverpách, druhým byl Cesare Agosto z Parmy, virtuózní hudebník a hráč na loutnu, který působil ve Flandrech ve službách velkých knížat. Později odešel do služeb markýze di Soragna.

Pobyt v **Polsku** můžeme pokládat za jistý v případě Negriho žáka, Gio. Francesco Giery, který sloužil francouzskému princovi Jindřichovi, pozdějšímu králi polskému (1573-74) a francouzskému (1574-1589) a byl z jeho strany skvěle placen. Vazby k Polsku měl i další Negriho žák, Miláňan Gio. Ambrogio Landriano zvaný Mazzacastroni, který byl ve službách polského velkovévody (blíže Negri neupřesňuje).

Dobrou službu našli italští taneční mistři i v **Německu**. Na dvoře bavorského vévody⁶¹ působil Alessandro Barbeta, absolvent Manzinovy boloňské školy, který se později vrátil do Itálie a provozoval úspěšnou školu v Boloni. Také kolínský arcibiskup,⁶² bratr zmíněného bavorského vévody, měl dlouhá léta svého tanečního mistra. Byl jím Gio. Stefano Martinello z Pesara, Negriho žák, který (snad dříve) provozoval také taneční školu v Boloni a v Benátkách.

⁶⁰Odvozeno z údaje, že Negri začal v Miláně samostatně vyučovat roku 1554 po odchodu svého mistra.

⁶¹Pravděpodobně Vilém V. Bavorský (1548-1626), vládl v letech 1579-1597.

⁶²Pravděpodobně Arnošt Bavorský (1554-1612), arcibiskupem se stal roku 1583.

6.2.1 Carlo Beccaria

K německému prostředí lze přiřadit i dvůr císaře Svaté říše národa německého Rudolfa II., kam podle Negriho odešel Carlo Beccaria.

Beccaria pocházel z Milána a byl jedním z Negriho žáků. Na dvoře Rudolfa II. se podle Negriho zabýval výukou tance a voltiže (*volteggiare à cavallo*). Oběma dovednostem vyučoval také šlechtice (*baroni*) a dvořany vévody Ernesta, Rudolfova mladšího bratra. Beccaria díky svým schopnostem získal velkou přízeň těchto pánů, z Negriho informací ale není jasné, zda se tak stalo na Rudolfově dvoře, nebo jestli Beccaria pobýval a vyučoval i na některém z dvorů vévody Ernesta.

Bohužel jsem ale jméno Carlo Beccaria nenalezla v knize Jaroslavy Hausenblasové,⁶³ která je v přehledu dvořanů Rudolfova pražského dvora neuvádí (ani v pozměněné podobě) a také nezmiňuje nikoho, kdo by se u Rudolfova dvora zabýval voltiží či podobnou činností.

⁶³HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava, *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*, Praha 2002.

7 Závěr

Negri poskytuje o profesi tanečního mistra ojedinělou výpověď současníka a zároveň nanejvýš fundovaného představitele oboru. Jeho sbírky vyšly na počátku 17. století a jsou svědectvím, že taneční umění, jemuž se Negri věnoval po celý svůj život a k němuž přivedl i řadu dalších, bylo v té době stále živé, atraktivní a mělo dalším zájemcům co nabídnout. Negriho demonstrace úspěšných kolegů a slavnostních událostí, na nichž se jako taneční mistr podílel, není nostalgickým vzpomínáním starého pána na dávno minulé časy a někdejší slávu, ale pozvánkou k aktivnímu dění, které je otevřeno dalším účastníkům. Mnohé z tanečních škol, o nichž Negri hovoří, byly v době vydání jeho sbírek stále činné a prosperující, možná k nim patřila i Negriho škola, neboť on sám ukončení své výukové činnosti nikde nezmiňuje.

Způsob, jímž Negri o jednotlivých tanečních mistrech informuje, není jednotný ani systematický. Negriho charakteristiky jsou v mnoha případech velmi stručné, obsáhlejší jsou tehdy, kdy se jedná o jeho žáky nebo Miláňany, které pravděpodobně dobře znal. U některých mistrů zmiňuje pouze místa jejich působení, ta ale naopak v několika případech, včetně Fabritia Carosa, neuvádí vůbec. U dalších zdůrazňuje jejich odborné a někdy až kuriózní dovednosti nebo se zaměřuje na zaměstnavatele a mecenáše, přičemž u některých mistrů velmi podrobně vypočítává obdržené platy.

Negriho seřazení tanečních mistrů se zdá být alespoň zpočátku chronologické, neboť mezi prvními jsou uvedeni mistři, které lze prokazatelně pokládat za Negriho předchůdce – jsou to přinejmenším Pietro Martire a Negriho učitel Pompeo Diobono. Vzhledem k nedostatku konkrétních údajů nelze ale chronologický postup předpokládat v celém Negriho seznamu.

Celý výčet působí dojmem, že Negrimu šlo především o vyjmenování konkrétních vynikajících tanečnicků a jejich imponující počet. Je obtížné v Negriho charakteristikách nalézt nějakého společného jmenovatele, může jím však být rozmanitost způsobů, jimiž lze v oboru výuky a provozování tance dosáhnout úspěchu, a inspirace konkrétními příklady, které jsou hodny následování.

Třebaže jmenované taneční mistry Negri představuje jako specialisty, kteří vynikali v různých dovednostech, lze pokládat za jisté, že všichni byli reprezentanty téhož tanečního stylu, který šířili a propagovali na území Itálie a v různých částech Evropy a který Negri nazývá taneční umění (*virtù del ballare*).

Negriho údaje do značné míry umožňují lokalizovat místa působení jednotlivých mistrů už proto, že u většiny z nich jsou přímo uváděna jména měst,

v nichž provozovali své školy či taneční umění. V několika případech lze místa působení odvodit podle zaměstnavatelů a mecenášů – snadno u francouzských a španělských králů, bavorského vévody aj., poněkud obtížněji u pánů označených *Gran Priore* či velkovévoda polský, kde přesnější určení vyžaduje hlubší historické znalosti a podrobnější výzkum.

Pokud jde o časové určení aktivního působení jmenovaných tanečních mistrů, lze je jen v několika případech odvodit ze životních dat zaměstnavatelů. Velmi cenná je v tomto ohledu poznámka týkající se Pietra Martire, činného v Římě za Pavla III., jehož pontifikát skončil roku 1549. Umožňuje tak s jistotou nejen stanovit Martirovu aktivní činnost do 40. let 16. století, ale také posunout v čase životnost celého tanečního stylu, jehož počátky byly doposud odhadovány do první poloviny 50. let 16. století.

V případě Carla Beccarii snaha o upřesnění doby jeho pobytu a působení na pražském dvoře Rudolfa II., případně na dvorech vévody Ernesta, nevedla zatím k přesnějším výsledkům a ponechává prostor pro další výzkum.

8 Soupis literatury

- BAROCHOVÁ, Hana, *Taneční mistr a jeho role v historii tance, Geneze a proměny tanečního a baletního mistra v průběhu 15. – 18. století*, diplomová práce, HAMU Praha 2000.
- CAROSO, Fabritio, *Il Ballarino*, Venetia 1581, dostupné na <http://www.pbm.com/~lindahl/caroso/>.
- CAROSO, Fabritio, *Nobiltà di Dame*, Venetia 1600, dostupné na <http://www.pbm.com/~lindahl/caroso2/>.
- COMPASSO, Lutio, *Ballo della gagliarda*, Fiorenza 1560, transcription, dostupné na <http://www.pbm.com/~lindahl/compasso/>.
- DAHMS, Sibylle, *Negri, Cesare*, in : Ludwig Fincher (ed.): *Die Music in Geschichte und Gegenwart*, Personenteil 12, Kassel, London, Basel, New York, Prag, Metzler, Stuttgart, Weimar 1995, sl. 965 – 966.
- DOLEŽALOVÁ, Kateřina, *Cesare Negri*, in : *Tance a slavnosti 16.-18. století*, kolektiv autorů, Praha 2008, s. 380-383.
- GARSKI, Brigitte, *Cesare Negri, Le Gratie d'amore*, Hildesheim/Zürich/New York 2003.
- HAUSENBLASOVÁ, Jaroslava, *Der Hof Kaiser Rudolfs II.*, Praha 2002.
- KENDALL, Gustavia Yvonne, *Le gratie d'amore 1602 by Cesare Negri, translation and commentary*, disertační práce, Stanford University, 1985.
- NEGRI, Cesare, *Nuove Inventioni di Balli*, Milano 1604, dostupné na <http://www.pbm.com/~lindahl/negri/>.
- RACEK, Jan, *Italská monodie z doby raného baroku v Čechách*, Olomouc 1945.
- ROTTENSTEINER, Gudrun, *Vom „Ballarino“ zum „Maitre à danser“*, in : *Morgenröte des Barock: Tanz im 17. Jahrhundert*, Freiburg 2004, s. 181-188.
- SACHS, Curt, *Eine Weltgeschichte des Tanzes*, Hildesheim/Zürich/New York 2007.
- SALMEN, Walter, *Der Tanzmeister*, Hildesheim/Zürich/New York 1997.
- SANTUCCI Ercole, *Mastro da Ballo* (faksimile), B. Sparti (Historical introduction), Hildesheim/Zürich/New York 2011.
- ZÍBRT, Čeněk, *Jak se kdy v Čechách tancovalo*, Praha 1898.

Přílohy

A Překlad výčtu tanečních mistrů Negriho sbírky

V této příloze uvádím svůj vlastní překlad části prvního traktátu (*Trattato primo*), která se bezprostředně týká sledovaného tématu tanečních mistrů.

Vynechávám úvodní části, v nichž Negri postupně vyjmenovává obsah prvního traktátu, a překlad končím v místě, kde Negri plynule přechází k výčtu významných událostí, na nichž se sám tanečně podílel. Kvůli přehlednosti a srozumitelnosti člením text do odstavců a vět, na rozdíl od původního souvislého Negriho textu, a interpunkční znaménka používám v souladu s moderním českým pravopisem, tedy velmi odlišně od Negriho původní verze. Jména tanečních mistrů, na rozdíl od Negriho, zvýrazňuji tučným písmem.

Traktát první

V němž jsou obsažena jména nejslavnějších tanečníků, kteří byli ozdobou autorových časů, míst a velkých osobností, kde a před kterými autor tančil.

(...)

POTÉ, co jsem strávil mnoho času rozvažováním nad prehavým během našeho smrtelného života, dospěl jsem nakonec k názoru vydat se ve šlépějích těch, kteří svým úsilím dosáhli takového stupně dokonalosti a byli nadaní takovým způsobem, že v paměti lidí žijí nadále i po své smrti a sláva jejich skvělých skutků nezmizela s jejich tělem.

Může se stát, že já sám pro svou nepatrnou hodnotu nepřinesu na světlo světa nic, co by si mohlo získat jméno a slávu. Přesto však nechci promarnit sebe sama a zklamat mnohé, kteří si v mém městě Miláně i po celé Itálii přáli, abych zformuloval pravidla tanečního umění; rozhodl jsem se tedy udělat, co budu moci, abych uspokojil jejich očekávání, jehož si vážím. Jestliže nedosáhnu té mety, již si oni zaslouží, otevřu alespoň oči těm, kteří to svedou udělat lépe než já, a probudím v jejich duších takový důvtip, aby k tomu málu, které snad nyní činím, sami pak připojili časem tolik, kolik svedou.

Od této myšlenky mě nemohlo zdržet ani vědomí, že o tom již mnozí psali, mezi nimi stále ještě ne dostatečně chválený Messer Fabritio Carroso ze Sermonety, který mezi všemi mistry (*virtuosi*) tohoto umění došel velkého uznání. A je-li pravdou, nanejvýš pravdivou, že se k již objeveným věcem může připojit nějaká další, bude zřejmé z tohoto díla, že po jeho časech bylo z mé invence taneční umění (*virtù del ballare*) nemálo obohaceno štrapcovými skoky (*salti del fiocco*), capriolami a dalšími kroky a skoky ve variacích i v tancích (*balletti*).

Je to věc, jež může být užitečná, jakož i příjemná každému, kdo se pečlivě snaží poznat různé věci, ještě než se nakonec bude věnovat našemu cvičení. Tedy, toto umění mělo vždy tolik kladů, že bych je mohl dlouze ukazovat. A komu jinému bych měl toto své dílo věnovat, než kavalírům a dámám, kteří mají ten největší a nejkrásnější podíl na všech těch dobrých způsobech obvyklých v tančení.

Je pravda, že velmi vznešené je i cvičení se zbraní, a také v jízdě koňmo, ale ne všichni se k tomu hodí. A zdá se, abych pravdu řekl, že přísluší spíše Martovi a ne Venuši, která je naší patronkou a vládkyní ušlechtilých srdcí.

Tančí knížata a v tanci více než v čemkoli jiném předvedou svou důstojnost, tančí kavalíři a přitom dávají na odiv svou eleganci, tančí dámy a je to skutečný prostředek, jak odhalit půvab, který se skrývá ve všech jejich pohybech. Konečně tančí celý svět. A ten kdo vyniká hbitostí, obratností, silou, a tou či jinou dovedností, získá od přihlížejících nemalou chválu.

Ve všech dobách a v každé zemi zazářili věhlasní mistři tohoto umění; jasné znamení toho, že bylo vždy hodně vážené. Aby zůstala památka na ty, které jsem za svých časů poznal, a aby nezapadli do temnoty kvůli nedostatku pisatelů, rozhodl jsem se započít své dílo jejich výčtem, a jsou to tito.

Jména všech nejproslulejších tanečníků, kteří byli ozdobou ve století autorově

Pietro Martire, Miláňan. V době Pavla III. byl v Římě drahý čas a ze strany Nejjasnějšího vévody Ottavia Farnese byl obdařen nejlepšími platy a byl Jeho Výsostí (*S.A.*) také velmi milován. Oplýval schopností vytvořit mnohé krásné invence, v balletti i v gagliardách.

Francesco Legnano, Miláňan. Pro svou eleganci (*gratia*) a skvělost se stal drahým císaři Karlu V., našemu nejmocnějšímu králi Filipu II. a dalším knížatům. Dosti vešly do povědomí odměny, které dostal, a dary, jež si zasloužil, protože jsou světu známy, nebudu o nich vyprávět.

Lodovico Palvello. Tančil vícekrát před králem Francie Jindřichem II. a králem Polska. Lze říci, že domů se navrátil obtížen dary a že jeho hodnotou byla neomezená a zázračná hbitost nohou.

Stefano, syn **Manzina** z Boloně. Byl úžasný ve voltiži (*volteggiar à cavallo*), v provádění *salti mortali* a dalších skoků, v chůzi na chůdách a v tančení gagliardy. Ve tom všem si vedl nadmíru elegantně a nyní mu mnozí žáci a odhodnanci slouží v tomto umění ke cti.

Pompeo Diobono, Miláňan, jenž zůstává stále v čerstvé paměti, přírodou obdařený hbitým, krásným a souměrným tělem. Lze směle říci, v souladu s ostatními, že jemu náleží koruna mezi mistry našeho umění; a i ten, kdo by ho neznal, podle jeho živé a chůze, postoje těla a půvabu (*gratia*), jímž doprovázel všechny své pohyby, řekl by správně, že toto je tanečník. Byl mým mistrem, když přebýval v Miláně; vyžádal si jej však Monsignor di Brissacco, vícekrát v Piemonte, s nímž odešel do Francie. Po jeho odchodu, roku 1554, jsem začal vyučovat ve zmíněném městě Miláně. Ale jen stěží lze uvěřit tomu, jaké pocty mu byly prokázány a jaké hodnosti obdržel na dvoře krále Jindřicha II.. Sám panovník jej pověřil výchovou svého druhého syna, vévody Karla Orleánského. Dostával plat 200 franků jako tanečník a jako *valletto di camera* 260 franků, k tomu rentu 1000 franků a 160 franků na ošacení. Ani bych rázem nesvedl vypočíst všechny ty veliké dary, které mu byly ze strany různých knížat v krátké době učiněny. A kdyby se Bohu bylo zlíbilo dopřát dlouhý běh života vévodovi, poté co byl korunován králem Francie jako Karel IX., snad by naše město Milán bylo uvidělo svého občana, jemuž celá Francie prokazovala tak veliké pocty. I po smrti Karla IX. totiž jeho nástupce Jindřich III. potvrdil posty (*piazze*) a renty, které mu poskytl zesnulý král, a to nejen po dobu trvání jeho života, ale i pro jeho potomky. Neměl ale bohužel to štěstí, aby se sám mohl těšit z odměny za své úsilí.

Virgilio Bracesco, Miláňan. I on vyučoval tanci u krále Francie, Jindřicha II. a u Dauphina, jeho prvního syna, který byl pak korunován králem Francie jako František II. Byl bych však příliš zdlouhavý, kdybych chtěl na tomto místě vyprávět o platech a převelikých darech, které od onoho velkého krále jeden po druhém dostal. Postačí říci, že mu nechybělo štěstí odpovídající jeho vlastnostem a schopnostem, a že všechny odměny a posty, které mu daroval král František, byly mu laskavě potvrzeny i jeho následovníky. Nakonec odešel do Španělska s Nejjasnější královnou, dcerou Jindřicha III.,⁶⁴ krále francouzského, a manželkou našeho nejmocnějšího krále španělského Filipa II. Tam tančil před Jeho Veličenstvem a jeho obratnost, půvab a elegance mu znovu vynesly chválu a nejvyšší ocenění.

Lucio Compasso, Říman, byl schopným mužem v profesi a v tančení gagliardy. Zapsal rozličné variace gagliardy a provozoval nanejvýš kvetoucí školu v Římě a v Neapoli.

Gasparo di Avanzi, Veroňan, který je v taneční profesi znamenitý. Vždy provozoval váženou školu v mnoha městech Lombardie.

Gio. Pietro Fabianino, zvaný **Ruffino Lodigiano**, vyučoval v Miláně různé dámy tanečnímu umění a díky své vznešené eleganci (*gratia*) byl vyhledáván

⁶⁴Zde se Negri mylí, šlo o Alžbětu z Valois, dceru Jindřicha II.

dalšími kavalíry a dámami janovskými. Pak tam také odešel a stále pak vyučoval tanci (*balletti*) velkou část vznešených dam onoho města, které uspěly výtečně. Navíc složil různé tance (*balli*) a zůstal stále v onom městě.

Bernardino de'Giusti z Turína, velmi způsobilý taneční mistr, který byl stále ve službě Jeho Jasnosti vévody savojského, provozuje převelice dobrou školu v řečeném městě.

Gio. Paolo Ernandes, Říman. Provozoval taneční školu v Neapoli a v Římě. Ve Francii jej pro jeho vzácné schopnosti vydržoval *gran Priore*, bratr krále Francie Jindřicha III. Pak stále provozoval velmi váženou školu v Římě. Vždy byl obratný, svižný a způsobilý v tančení gagliardy, canaria a dalších druhů tanců, a vynášel množství překrásných variací řečeného canario.

Fabricio⁶⁵ Caroso ze Sermonety, který už byl zmíněn výše. Nejenže v tomto umění vynášel množství obdivuhodných věcí, ale jak bylo řečeno, vydal na světlo světa překrásnou knihu, velmi zřejmé a proslulé svědectví jeho ceny a významu.

Gio. Ambrosio Valchiera, Miláňan. Provozoval školu v Miláně. Pak byl vyhledán několika knížaty Fiammenghi a odešel k nim; dostal od těchto pánů, kolik si jen lze přát. Nakonec odešel do služby Nejjasnějšího Emanuela Filiberta, Savojského vévody, a stal se učitelem jeho syna, Nejjasnějšího Karla Emanuela, jehož vyučoval nejen tanci, ale také šermu, v této službě stále žil v mnohé slávě.

Alessandro Barbetta, úspěšný ve škole Manzinově, jenž byl jmenován výše. Pak byl jeden čas ve službě Jeho Výsosti vévody Bavorského, náležitě odměňován z jeho strany. Dále byl nanejvýš zdatný v tančení gagliardy, obdivuhodný ve voltiži (*volteggiare à cavallo*) a v provádění mnohých druhů skoků. Nyní provozuje velmi váženou školu v Boloni.

Martino da Asso, Miláňan. Byl žákem mého mistra a stále si držel školu v Miláně. Byl obratný v tančení gagliardy a složil pěkné *bizzarie* a množství žertovných kousků (*mattaccino*).

Gio. Battista Varade, Miláňan, zvaný *il Cibrè*. Byl žákem mého mistra, provozoval školu v Miláně a v Římě, taneční a šermířskou; byl zdatným mistrem v první i druhé profesi.

Zaccheria, Cremonan. Mnoho let má a provozuje taneční školu v Padově. Vyučoval umění různé pány, kavalíry, cizince a další národnosti. Je velmi zkušený a příjemný ve vyučování tohoto umění.

Gio. Francesco Giera, Miláňan. Byl mým žákem. Dvacet let sloužil Jindřichu III., když byl králem Polska a když byl navíc korunován králem Francie.

⁶⁵ Při této druhé zmínce o Carosovi Negri použil podobu křestního jména *Fabricio*. Poprvé užil tvaru *Fabritio*, již užívá i sám Caroso v titulu svých sbírek.

Stále byl na jeho dvoře až do jeho smrti, s příjmem 300 franků na výdaje, které měl pro sebe a služebníka. Navíc měl další důchod 800 franků a další dary, které mu byly dány ze strany Jeho Majestátu.

Gio. Ambrogio Landriano, Miláňan, zvaný **Mazzacastroni**. Byl mým žákem a ještě nyní provozuje velmi dobrou školu v Miláně. Mnoho let byl ve službách velkovévody Polského, velmi dobře placen a královskými dary dobře a často obdarováván.

Cesare Appiano, Miláňan. Byl mým žákem, velmi nadaným a způsobným v tančení gagliardy. Vyučoval umění různé kavalíry našeho města a v Antverpách.

Gio. Stefano Faruffino, Miláňan. Byl mým žákem, a ne méně než druzí zkušený v této profesi. Po mnoho let si držel školu v Pavii, vyučoval umění mnoho kavalírů a dam. Nyní vede v Miláně váženou školu, o níž toho lze hodně povědět.

Giulio Cesare Lampugnano, Miláňan. I on byl mým žákem a ne méně skvělý v této profesi než mnozí jiní, které jsem kdy poznal. Z příkazu Jeho Excelence pana vévody di Terra nova, milánského vládce, odešel za dobrou mzdu sloužit na dvůr nejmocnějšího Krále Filipa II., našeho Pána, a vyučovat tanci a voltíži (*volteggiare à cavallo*) podle svého vynalézavého umění. Zdržel se v této službě drahnou dobu a učil značnou část šlechticů a pánů na dvoře jeho Jeho Katolické Výsosti. Nakonec se vydal do Itálie s Její Jasností Infantkou Donnou Caterinou, chotí Nejjasnějšího vévodovy Savojského. Oba dva, nejlaskavější kníže i kněžna jej zarhnují velkými dary. Když od nich odešel, vydal se z Turína do Milána, kde vede nanejvýš váženou školu.

Pietro Francesco Rombello, byl žákem mého mistra. Provozoval velmi váženou školu v Miláně, v Pavii, v Padově a dalších místech. Pak se navrátil do Pavie, kde vyučoval značnou část pánů studentů a kavalírů gagliardy a balletti, za což byl velmi chválen.

Giovanni Barella zvaný **Visconte**, byl mým žákem a držel si školu v Miláně a mnohých dalších městech Lombardie. V současnosti se nachází ve službách Jeho Excelence pana vévody z Urbina.

Gio. Stefano Martinello z Pesara, přišel na dlouhou dobu do mé školy, aby se učil. A pak po mnoho let provozoval školu v Bologni a v Benátkách. Byl požádán, aby vstoupil do služeb arcibiskupa Kolínského, bratra jeho Výsosti vévody bavorského, od něž dostal četné dary a skvělý plat. Bez dlouhých slov mohu říci, že jen nemnozí se mu vyrovnali a nikdo ho nepředčil.

Francesco Bernardino Crespo, Miláňan. Byl mým žákem, provozoval školu v Miláně a dalších městech, nakonec v Turíně. V nadání ho žádný jiný v jeho době nepředčil.

Orlando Botta z Compiana. Byl mým žákem, provozoval školu v Pavii, v Benátkách a v dalších městech. Nyní provozuje skvělou školu v Padově a je velmi oblíben pro svou velikou noblesu a vlídnost (*gentilezza*), která zhusta provází toto taneční umění.

Cesare Agosto z Parmy, byl mým žákem, velmi obratným, cvičeným a způsobným v tančení gagliardy. Virtuós v hudbě a ve hře na loutnu. Byl ve Flandrech ve službách velkých knížat a nyní slouží slovutnému panu markýzi di Soragna za dobrý plat.

Carlo Beccaria, Miláňan. Byl mým žákem, pak odešel na dvůr císaře Rudolfa, kde vyučoval tanci a voltíži (*volteggiare à cavallo*) podle svých způsobů, barony a pány dvora vévody Ernesta. Byl u těchto pánů velmi oblíben pro své schopnosti.

Gio. Battista Pescorino, Miláňan. Byl mým žákem, provozoval školu v Miláně a v dalších městech, s výtečnou pověstí. Nyní provozuje školu v Benátkách.

Pompeo a Ruggiero, synové Stefana Faruffina, oba dva mistři. Procházejí italskými městy, aby vyučovali tanečnímu umění. Jsou výteční v profesi a velmi působní.

Girolamo z Cremony. Vyučoval některé mé variace. Je velmi způsobný v tančení gagliardy a balletti. Nyní provozuje velmi dobrou školu v Cremoně a vyučuje většinu aristokracie.

Claudio Pozzo, Miláňan. Byl mým žákem, vyučoval tanci na dvoře vévody lotrinského a nyní ve veliké vážnosti provozuje školu v Bergamu.

Gio. Domenico Martinelli. Taneční mistr, provozuje dobrou školu v Miláně. Je nadaný a má vytříbené způsoby v tančení gagliardy a dalších tanců.

Gio. Maria, Janovan, zvaný **il Coralliero**. Provozuje taneční školu v Janově a pro svou obratnost a eleganci (*gratia*) vyučuje umění velkou část aristokracie řečeného města.

Michel Angelo Varade, Miláňan, můj žák, který přispěl k věhlasu mé školy. Nadaný pro tanec a virtuózní v hudbě.

Pietro Antonio Guascone, Antonio Aluigi Sovico, Giacomo Filippo Gravedona, Aurelio Melira, Gio. Paulo Porrone, Gio. Battista Sovico, ve voltíži (*volteggiare al cavallo*) téměř rovni každému skvělému mistru, byli nadaní v tančení gagliardy a dalších tanců (*balli*), tak jako i **Gio. Andrea Mellera** a **Annibale Bottinone**.

A to jsou všichni ti, které pokládám za hodny chvály a kteří opravdu mohou svým příkladem nejen pozvednout vážnost tohoto umění, ale též přizvat mnohé a mnohé další, aby se mu přiučili. Neboť může-li být vykonáváno ve světě, který nabízí člověku příležitosti dát se poznat velkým pánům a knížatům, které jiné než ono je tím nejpřednějším? (...)

B Abecední seznam tanečních mistrů

Tato příloha předkládá seznam tanečních mistrů uvedených v překladu v příloze A, který jsem kvůli přehlednosti a snadnějšímu vyhledávání systematicky setřídila v abecedním pořadí. Jednotliví mistři jsou tu seřazeni podle svých příjmení, v několika případech, kdy Negri příjmení neuvádí, podle svých křestních jmen.

Údaje, jimiž jsou charakterizováni, pocházejí především z Negriho informací uvedených u jejich výčtu (viz příloha A). Některé mistry ale Negri zmiňuje v jiných částech své sbírky a v dalších souvislostech, zejména s účastí na představeních pro francouzského krále Jindřicha III. roku 1574. I když jsem tyto údaje uvedla už dříve na jiných místech této práce, pokládám za užitečné doplnit je i zde a v rámci možností tak alespoň u některých tanečních mistrů poskytnout ucelenější informace.

U Fabritia Carosa a Lucia Compassa nedoplňuji údaje o jejich tanečních sbírkách a další podrobnosti, které Negri neuvádí, protože se jim věnuji podrobně v předchozích částech práce; upozorňuji na ně poznámkou pod čarou.

Abecední seznam tanečních mistrů ze sbírky Cesare Negriho

Agosto, Cesare

Žák Cesare Negriho. Pocházel z Parmy, působil ve Flandrech a ve službách markýze di Soragna, u nějž pobýval ještě v době vydání Negriho sbírky. Agosto byl výborným tanečníkem gagliardy, také virtuozním hudebníkem a hráčem na loutnu.

Appiano, Cesare

Žák Cesare Negriho. Vyučoval v Miláně a v Antverpách, byl výborným tanečníkem gagliardy.

da Asso, Martino

Žák Pompea Diobona, Negriho učitele. Provozoval taneční školu v Miláně. Byl obratným tanečníkem gagliardy, a kromě toho vytvářel žertovné taneční kousky, které Negri nazývá *bizzarie* a *mattaccino*.

11. srpna 1574 tančil v Mazentě poblíž Milána pro potěšení Jindřicha III., který se vracel z Polska do Francie. Spolu s ním tančil Giulio Cesare Lampugnano a oba od krále dostali cenné dary.

di Avanzi, Gasparo

Původem Veroňan. Provozoval taneční školu v mnoha lombardských městech.

Barbetta, Alessandro

Žák Manzina z Boloně. Vynikal v gagliardě, voltiži (*volteggiare à cavallo*) a v provádění mnoha druhů skoků. Byl ve službách bavorského vévody⁶⁶ a po návratu do Boloně začal provozovat školu, která si získala velkou úctu. V době vydání Negriho sbírky byla Barbettova škola stále činná.

Barella, Giovanni, zvaný Visconte

Žák Cesare Negriho. Vedl taneční školu v Miláně a dalších lombardských městech; působil také ve službách urbinského vévody a to ještě v době vydání Negriho sbírky.

Beccaria, Carlo

Žák Cesare Negriho. Na dvoře císaře Rudolfa II. vyučoval tanec a voltiž (*volteggiare à cavallo*), podle svých vlastních způsobů. Učil také dvořany vévody Ernesta, Rudolfova bratra, a získal si jejich přízeň svými schopnostmi.

Botta, Orlando

Pocházel z Compiana. Žák Cesare Negriho, měl taneční školu v Benátkách, Pavii a dalších městech, nakonec v Padově, kde vyučoval ještě v době vydání Negriho sbírky. Byl velmi oblíben pro svou noblesu a vlídnost (*gentilezza*).

Bottinone, Annibale

Uveden ve skupince osmi mužů, kteří projevili mistrovství ve voltiži (*volteggiare al cavallo*) a nadání v tančení gagliardy a dalších tanců (*balli*).

Bracesco, Virgilio

Absoloval skvělou zahraniční kariéru. Nejprve vyučoval ve Francii na dvoře Jindřicha II., pokračoval i za jeho nástupce Františka II., z jehož strany byl velmi štědře placen a obdarováván; získané odměny a posty (*piazze*) mu potvrdili i následovníci. Roku 1560 odjel do Španělska spolu s Alžbětou z Valois, která se provdala za krále Filipa II. (svatba v zastoupení roku 1559). I ve Španělsku pak tančil u královského dvora. Negri uvádí, že mu jeho obratnost, půvab a elegance vynesly chválu a nejvyšší ocenění.

Caroso, Fabritio

Původem ze Sermonety. Negri o něm vyslovuje mimořádnou chválu, představuje ho však pouze jako autora překrásné knihy (*bellissimo libro*), který

⁶⁶Pravděpodobně Vilém V. Bavorský (1548-1626), vládl v letech 1579-1597.

pro taneční umění vytvořil množství obdivuhodných věcí. Vůbec nezmiňuje místa Carosova působení, ani jeho žáky či zaměstnavatele. Domnívám se proto, že Negri Carosa osobně neznal a že měl k dispozici pouze jeho první knihu, které si velice vážil a která svou formou a částečně i obsahem posloužila jako předloha Negriho sbírky.⁶⁷

Compasso, Lucio

Říman. Všestranně schopný muž, jednak v tanečním projevu, zejména v gagliardě, jednak jako učitel. Vedl prosperující školu v Římě a v Neapoli a navíc sepsal sbírku četných variací gagliardy, která vyšla tiskem roku 1560.⁶⁸

Crespo, Francesco Bernardino

Miláňan a žák Cesare Negriho, provozoval taneční školu v Miláně a dalších městech, nakonec v Turíně. Negri říká, že nadáním ho v jeho době nikdo nepředčil.

Diobono, Pompeo

Miláňan, učitel Cesare Negriho. Jemu Negri věnuje nejvíce pozornosti a říká, že mu náleží koruna mezi mistry tanečního umění. Popisuje ho jako muže obdařeného hbitým, krásným a souměrným tělem, který na první pohled dává najevo svou profesi postojem, živou chůzí a graciózními pohyby. Kromě Negriho Diobono vyučil i další taneční mistry. Negri tři z nich jmenuje: Martino da Aso, Pietro Francesco Rombello, Gio. Battista Varade, zvaný il Cibrè. Diobono nejpozději roku 1554 odešel do Francie na žádost Monsignora di Brisacco, piemontského vicekrále. Působil na královském dvoře: Jindřich II. Diobona pověřil výchovou svého druhého syna Karla, vévody Orleánského, pozdějšího krále Karla IX. Diobono byl ve Francii velmi vážen, skvěle placen (200 franků jako tanečník, dalších 260 jako *valletto di camera*, renta 1000 franků a 160 franků na ošacení) a štědře obdarováván různými šlechtici. Hodnosti a pocty, které Diobono získal od Karla IX., potvrdil i nástupce zesnulého krále Jindřich III., a to i pro Diobonovy potomky.

Ernandes, Gio. Paolo

Původem Říman, měl taneční školu v Římě a Neapoli. Pobýval i ve Francii, kde byl jeho mecenášem bratr krále Jindřicha III., podle titulu *gran Priore* (franc. *Grand Prieur*) pravděpodobně Henri d'Angoulême.⁶⁹ Ernandes byl

⁶⁷ Podrobně o Carosovi a jeho tanečních sbírkách informuji na s. 19-21 této práce

⁶⁸ *Ballo della Gagliarda*, Florencie 1560. Podrobně o této sbírce informuji na s. 21-22 této práce.

⁶⁹ Henri d'Angoulême (1551-1586), známý také jako Henri de France nebo d'Henri de Valois, nemanželský syn krále Jindřicha II. a jeho milenky, lady Jany (Janet) Stuartovny, nemanželské dcery skotského krále Jakuba IV.

výborným tanečníkem gagliardy a canaria, a také tance vytvářel: jednak četné variace canaria, které zmiňuje Negri, jednak balletto *Amor mio*, který je zapsán v první Carosově sbírce.⁷⁰

Fabianino, Gio. Pietro, zvaný **Ruffino Lodigiano**

Nejprve vyučoval v Miláně; Negri výslovně uvádí, že učil dámy. Disponoval vznešenou elegancí (*gratia*), díky níž získal oblibu janovských kavalírů a dam. Odešel tedy do Janova, kde zůstal a velmi úspěšně učil tamní vznešené dámy *balletti*. Kromě toho vytvářel i své vlastní tance (*balli*).

Faruffino, Gio. Stefano

Žák Cesare Negriho. Léta provozoval školu v Pavii, kde učil tanečnímu umění mnoho kavalírů a dam. Pak vedl uznávanou v školu v Miláně, která byla činná ještě v době vydání Negriho sbírky. Měl dva syny, Pompea a Ruggiera, kteří se rovněž věnovali výuce tance.

Spolu s Negrim tančil 11. srpna 1574 v Monze před Jindřichem III., oba dostali od krále cenné dary.

Faruffino, Pompeo a Faruffino, Ruggiero

Synové Gio. Stefana Faruffina. Negri oba společně charakterizuje jako výtečné mistry taneční profese s velmi dobrými způsoby, kteří (ještě v době vydání Negriho sbírky) procházeli různými italskými městy a vyučovali v nich tanečnímu umění. Není však jasné, zda bratři putovali a učili spolu nebo odděleně.

Faruffino, Ruggiero – viz výše.

Giera, Gio. Francesco

Miláňan, žák Cesare Negriho. Působil ve službách Jindřicha III., krále polského (1573-1574) a francouzského (1574-1589), po dvacet let, až do královny smrti. Negri uvádí Gierovy příjmy: 300 franků na vlastní výdaje a sloužícího, k tomu důchod 800 franků, a další dary, které dostal od krále.

Gio. Maria zvaný **il Coralliero**

Janovan. V Janově provozoval taneční školu, která byla činná ještě v době vydání Negriho sbírky. Díky své obratnosti a eleganci (*gratia*) vyučoval velkou část janovské aristokracie.

Girolamo z Cremony

Pravděpodobně žák Cesare Negriho, neboť vyučoval jeho variace. Výborný

⁷⁰CAROSO, F., *Il Ballarino*, s. 106. Caroso jej nazývá M. Paolo Arnandes.

tanečník gagliardy i balletti. Ještě v době vydání Negriho sbírky vedl v Cremoně taneční školu, jeho klientela pocházela většinou z řad aristokracie.

de'Giusti, Bernardino

Turiňan. Velmi schopný taneční mistr, který byl ve stálých službách Savojského vévody a v Turíně provozoval velmi dobrou školu.

Gravedona, Giacomo Filippo

Uveden ve skupince osmi mužů, kteří projevili mistrovství ve voltiži (*volteggiare al cavallo*) a nadání v tančení gagliardy a dalších tanců (*balli*).

Guascone, Pietro Antonio

Uveden ve skupince osmi mužů, kteří projevili mistrovství ve voltiži (*volteggiare al cavallo*) a nadání v tančení gagliardy a dalších tanců (*balli*).

Lampugnano, Giulio Cesare

Miláňan, žák Cesare Negriho. Z pověření milánského vládce vévody di Terranova odešel ke dvoru španělského krále Filipa II., kde strávil dlouhý čas a podle svých vlastních kreačí vyučoval dvořany a šlechtice tanci a voltiži. Byl na španělském dvoře velmi dobře placen. Posléze se vrátil do Itálie: nejprve do Turína, kam doprovázel infantku Donnu Caterinu, která se provdala za Savojského vévodu.⁷¹ Po úspěšné kariéře na savojském dvoře v Turíně se Lampugnano vrátil do Milána, kde vedl velmi uznávanou školu, která úspěšně fungovala ještě v době vydání Negriho sbírky.

11. srpna 1574 tančil v Mazentě poblíž Milána pro potěšení Jindřicha III., který se vracel z Polska do Francie. Spolu s ním tančil Martino da Asso, oba dva nechal král obdarovat cennými dary.

Landriano, Gio. Ambrogio, zvaný Mazzacastroni

Miláňan, žák Cesare Negriho. Léta pobýval ve službách polského velkovévody, velmi dobře placen a štědře obdarováván královskými dary. Pak vedl v Miláně velmi dobrou taneční školu, která byla činná i v době vydání Negriho sbírky.

Legnano, Francesco

Miláňan. Díky své skvělosti a eleganci (*gratia*) se stal oblíbencem císaře Karla V. i jeho syna, pozdějšího krále Filipa II., a dalších knížat. Negri konstatuje, že platy a odměny, jimiž byl obdařen, jsou světu tak dobře známy, že o nich on sám vyprávět nemusí.

⁷¹ Karel Emanuel I. (1562-1630), sňatek se konal roku 1585.

Manzino z Boloně

Negri jej uvádí pouze v souvislosti s jeho odchovanci a rovněž tanečními mistry: synem Stefanem a Alessandrem Barbettou. Je však zřejmé, že i Manzino vedl v Boloni úspěšnou školu.

Martinelli, Gio. Domenico

Žák Cesare Negriho. Vedl v Miláně dobrou taneční školu, a to ještě v době vydání Negriho sbírky. Negri jej chválí za nadání a vytríbené způsoby v tančení, zejména gagliardy.

Martinello, Gio. Stefano

Původem z Pesara. Byl žákem Cesare Negriho a učil se dlouhou dobu v jeho škole. Provozoval taneční školu v Boloni a v Benátkách, pak strávil mnoho let ve službách kolínského arcibiskupa⁷² (bratra bavorského vévody), z jehož strany byl skvěle placen a bohatě obdarován. Negri říká, že Martinella nikdo nepředčil a jen nemnozí se mu mohli rovnat.

Martire, Pietro

Původem Miláňan. Působil v Římě už za pontifikátu Pavla III.,⁷³ kde si získal na dlouhou dobu přízeň vévody Ottavia Farnese a byl z jeho strany štědře placen. Martire nebyl jen interpret, ale i tvůrce, zejména v gagliardách a *balletti*.

Mellera, Gio. Andrea

Uveden ve skupince osmi mužů, kteří projevili mistrovství ve voltiži (*volteggiare al cavallo*) a nadání v tančení gagliardy a dalších tanců (*balli*).

Melira, Aurelio

Uveden ve skupince osmi mužů, kteří projevili mistrovství ve voltiži (*volteggiare al cavallo*) a nadání v tančení gagliardy a dalších tanců (*balli*).

Palvello, Lodovico

Pravděpodobně především skvělý taneční interpret, Negri alespoň nezmiňuje žádné jeho vyučovací nebo tvůrčí aktivity a zdůrazňuje jeho neomezenou a zázračnou hbitost nohou jako jeho největší hodnotu. Podle Negriho Palvello vícekrát tančil před francouzským králem Jindřichem II. a jeho synem Jindřichem (označen jako král polský), a pak se vrátil domů obtížen dary.

Pescorino, Gio. Battista

Miláňan a žák Cesare Negriho. Vedl vyhlášenou taneční školu v Miláně

⁷²Pravděpodobně Arnošt Bavorský (1554–1612), arcibiskupem se stal roku 1583.

⁷³Pavel III., vlastním jménem Alessandro Farnese (1468–1549), byl papežem v letech 1534–1549.

i jiných městech, z nich Negri jmenuje jen poslední Benátky, kde Pescorino vyučoval ještě v době vydání Negriho sbírky.

Porrone, Gio. Paulo

Uveden ve skupince osmi mužů, kteří projevili mistrovství ve voltiži (*volteggiare al cavallo*) a nadání v tančení gagliardy a dalších tanců (*balli*).

Pozzo, Claudio

Miláňan, žák Cesare Negriho. Vyučoval tanec na dvoře vévody Lotrinského, pak vedl uznávanou taneční školu v Bergamu, která byla činná ještě v době vydání Negriho sbírky.

Rombello, Pietro Francesco

Žák Pompea Diobona, Negriho učitele. Vedl uznávanou taneční školu v Miláně, Pavii, Padově a dalších městech. Po návratu do Pavie vyučoval gagliardy a *balletti*, přičemž jeho klientelu tvořili studenti a kavalíři; za svou výuku sklízel velkou chválu.

Sovico, Antonio Aluigi

Uveden ve skupince osmi mužů, kteří projevili mistrovství ve voltiži (*volteggiare al cavallo*) a nadání v tančení gagliardy a dalších tanců (*balli*).

Sovico, Gio. Battista

Uveden ve skupince osmi mužů, kteří projevili mistrovství ve voltiži (*volteggiare al cavallo*) a nadání v tančení gagliardy a dalších tanců (*balli*).

Stefano z Boloně

Syn Manzina z Boloně. Vynikal elegancí, také ve voltiži, chůzi na chůdách, v gagliardě, v provádění *salti mortali* a dalších skoků. Vychoval hodně žáků, o nichž Negri říká, že dělají čest jeho umění.

Valchiera, Gio. Ambrosio

Původem Miláňan. Nejprve provozoval školu v Miláně, pak přešel do služeb knížat Fiammenghi, z jejichž strany byl velmi štědře placen. Nakonec odešel ke dvoru Savojského vévody Emanuela Filiberta, aby se stal se učitelem vévodova syna Karla Emanuela. Vyučoval ho nejen tanci, ale také šermu; tato služba mu vynesla velkou slávu.

Varade, Gio. Battista, zvaný il Cibrè

Miláňan, žák Pompea Diobona. V Miláně a v Římě provozoval taneční a šermířskou školu, v obou profesích byl zdatným mistrem.

Varade, Michel Angelo

Miláňan, žák Cesare Negriho. Negri ho hodnotí jako nadaného tanečníka, který přispěl k věhlasu jeho školy, navíc virtuozního v hudbě.

Zaccheria z Cremony

Charakterizovaný jako zkušený a příjemný učitel. Mnoho let vedl taneční školu v Padově, kde vyučoval tanečnímu umění různé pány, kavalíry a cizince.⁷⁴ V době vydání Negriho sbírky byla Zaccheriova škola stále činná.

⁷⁴Pravděpodobně studenty, neboť Padova byla univerzitním městem.